

Sven Carlsson
Maj 2008

Psykolog på vårdcentral: Några opublicerade skrifter och rapporter

Under årens lopp har jag samlat på mig en del skrifter om ”vårdcentralpsykologi”, ofta opublicerade rapporter som beskriver projekt där psykologverksamhet på vårdcentral beskrivs eller utvärderas. Jag har kommit i direkt kontakt med en del av dessa projekt, och genom kurser vi anordnat vid min institution (Psykologiska institutionen, Göteborg) har jag lärt känna åtskilliga i den växande skara psykologer som är verksamma inom detta nya och spännande tillämpningsområde. Ett problem som många vittnar om är att man kan bli lite ensam, ofta är man ju den enda psykologen på sin vårdcentral, och jag har förstått att det finns behov av kontakt med gelikar i branschen, eller att åtminstone läsa vad de skrivit om sin verksamhet.

Litteratur finns förstås, internationellt är ”primary care psychology” ett mycket omskrivet område (se t ex den häromåret utkomna boken ”Primary care psychology” av R.G. Frank et al., 2004, ISBN 1-59147-054-4). Svenska publikationer har varit mer sparsamma, men ett antal artiklar finns i t.ex. Psykologtidningen och Läkartidningen. (Se t ex Sven Ingmar Andersson: ”Kliniska psykologer behövs i primärvården. Möjliggör ökad helhetssyn snarare än fragmentering” från 1989, Läkartidningen, vol. 86. Detta är en rapport från ett pionjärprojekt – bl a lanserar Sven Ingmar beteckningen ”distriktspsykolog”). Likaledes från Lund finns en avhandling av Kent Karlsson: ”Psykosocial ohälsa” (Institutionen för Psykologi 2004, ISBN 91-628-5657-X), med en i sammanhanget mycket intressant delstudie om allmänläkares bedömning av psykosocial ohälsa.

Publicerat material är ju ganska lätt att komma åt via nätet eller i litteraturlösningsdatabaser. Men det finns alltså en hel del intressanta rapporter och uppsatser som inte publicerats och som därför riskerar att förbli okända utanför en begränsad krets. Jag har därför sammanställt en liten förteckning över sådant som jag råkat komma över. Jag har begränsat mig till nyare skrifter (från 2000), och sådant som jag tror kan vara av aktuellt intresse. Jag är mycket medveten om att åtskilligt saknas, jag återkommer gärna med en uppdaterad version.

Sammanfattningarna är hämtade ur skrifterna, eller gjorda av mig (SCn).

Några skrifter

Peter Malte Butor (peter.butor@sll.se):

Psykologisk och terapeutisk kompetens inom Primärvården. Utvärdering av samarbetet mellan Psykiatri Södra och Vårdcentralerna i upptagningsområdet. Rapport (2006) från FoU-enheten, Psykiatri Södra, Stockholm.

*Psykiatri Södra har utvecklat en samarbetsmodell med Primärvården där terapeuter från psykiatri arbetar en till två dagar i veckan på vårdcentralerna i upptagningsområdet. Samarbetet har lett till att psykosocial kompetens har tillförts primärvården och till bättre kommunikation mellan organisationerna.
- Terapeuterna har träffat ca 1400 nya patienter varje år. Andel av befolkningen som på det sättet kommit i kontakt med en terapeut har ökat betydligt.*

- Patienterna är nöjda med att träffa en terapeut på vårdcentralen och anser att samtalen varit till hjälp. Läkarna tycker att deras arbete underlättas av terapeuternas insatser.
- Samstämmiga uppgifter från patienter, distriktsläkare på vårdcentralerna och från terapeuterna visar att resursen fortfarande är underdimensionerad.
- Jämförelser med flera liknande verksamheter inom Stockholms Läns Landsting och landstingen i andra delar av Sverige visar att primärvården där har större psykosociala resurser än primärvården i Psykiatrin Södras upptagningsområde. (Se också Peter Butors artikel i Psykologtidningen 2007, nr 6.)

Rapporten finns på följande adress:

www.psykiatrin.sodra.se

Välj Verksamhetsområde, sedan FoU.

Sven G. Carlsson (Sven.Carlsson@psy.gu.se):

Psykologi i primärvården. Rapport från 2001, i samarbete med FK Västra Götalands län och Västra Götalandsregionen.

I rapporten sammanfattas utvärderingar av några projekt med samarbete psykolog/läkare vid vårdcentral eller liknande vårdinsanser. Några principiella problem fokuseras, bl a behovet av en instans mellan primärvården och psykiatrin, för längre psykologbehandlingar än vad som är möjligt i vårdcentralsmiljön.

Rapporten finns nedladdningsbar på följande adress :

www.psy.gu.se/Personal/SvenCsv.htm

Magnus Ekerlid (magnus_juppe@hotmail.com):

Psykologiska behandlingsmetoder inom primärvården.

(Psykologexamenssuppsats, Göteborg 2006)

Uppsatsens huvudsakliga frågeställningar var: 1) Vilka behandlingsmetoder används av primärvårdpsykologer? och 2) Om och hur anpassar primärvårdpsykologer behandlingsmetoden efter patientens diagnos? Datainsamlingen utgjordes av fyra intervjuer och en enkät (n=56). Enkäten analyserades deskriptivt och gruppjämförelser gjordes med χ^2 -test. Resultaten visade att primärvårdpsykologer i huvudsak använde sig av eklektiska behandlingsmetoder. Även kognitiv beteendeterapi och kognitiv terapi användes av relativt många, trots att en klar majoritet hade psykodynamisk grundutbildning. En rad olika interventioner användes vid olika diagnoser vilket vittnar om att primärvårdpsykologer förhåller sig flexibelt till sitt arbetssätt.

Uppsatsen finns nedladdningsbar på följande adress :

www.psy.gu.se/Personal/SvenCsv.htm

Margot Englund (margot.englund@liv.se; margotenglund@hotmail.com):

Psykologisk behandling i primärvård

Rapport nr 3, 2000. Landstinget i Värmland, Primärvårdens FoU-enhet.

1992-1998 fanns en psykologmottagning som en integrerad verksamhet vid Våxnäs vårdcentral i Karlstad. Totalt 642 patienter hade kontakt med psykologen under 6-årsperioden, vilket motsvarar ca 8 % av befolkningen i upptagningsområdet. De vanligaste diagnoserna var psykiska störningar inom neurosområdet, t ex ångestneuros, depression och psykosomatiska störningar, samt andra psykiska och psykologiska störningar. t ex krisreaktion. Patienterna erbjöds korta behandlingskontakter, inledningsvis fem samtal med möjlighet till ytterligare fem. Ett nära samarbete fanns med vårdcentralens läkare och övriga personal. En samverkan fanns också med rehabiliterande verksamheter utanför vårdcentralen som försäkringskassa, företagshälsovård, AMI m fl. Rapporten belyser psykologens funktion som ordinarie resurs i primärvården och det ansvar för den psykiska ohälsan som befattningshavare med denna profession kan axla.

Rapporten kan beställas från Primärvårdens FoU-enhet, Vårdcentralen Kronoparken, Karlstad.

Ingegerd Johansson (Ingegerd.Johansson@avesina.se):

Kartläggning av patienter remitterade till psykologerna vid Mölndals Vårdcentral under hösthalvåret -06.

Opublicerad rapport från Mölndals vårdcentral, Bergmansgatan 5, 43130 Mölndal.

I rapporten görs en systematisk analys av remissflödet från de remitterande läkarna till vårdcentralpsykologerna. Innehåller bl a en jämförelse mellan läkarremissens och psykologens formulering av patientens problem. (SCn)

Håkan Järvå (jarva@telia.com):

Hälsopsykologerna i Göteborg. Utvärdering av verksamhetsåret 2004-2005.

Opublicerad rapport, Maj 2005.

Hälsopsykologerna i Göteborg är en verksamhet som erbjuder psykologhjälptill privatpraktiker som arbetar på primärvårdsnivå. Det startade som ett Dagmarprojekt, med syfte att utvidga en tidigare verksamhet med psykolog på vårdcentral. Denna ganska omfattande utvärdering beskriver patientgruppen och behandlingen, redovisar för- och eftermätningar samt läkarnas syn på samarbetet. (SCn)

Rapporten kan erhållas som pdf-fil: kontakta Lena Weirén (lenaweiren@hotmail.com).

Vegard K. Larssen & Pia Pettersson

(Vegard.Krabberod.Larssen@so-hf.no, piakpettersson@hotmail.com) :

Psykolog på vårdcentralen – möjligheter och begränsningar med korta terapier.

Psykologexamensuppsats, Göteborg. Vårterminen 2002.

*Syftet med studien var att belysa psykologers arbetsmetoder och förhållningssätt inom primärvårdsområdet. Vi ville också undersöka psykologernas egen uppfattning om möjligheter och begränsningar med korta behandlingstider i denna miljö. Våra problemställningar var: Vad anser psykologerna är för- och nackdelar med att arbeta inom primärvården? Vilka metoder och förhållningssätt utgår psykologerna inom primärvården ifrån? Och vad ser de för möjligheter och begränsningar med ett korttidsterapeutiskt arbete? Vi utförde semistrukturerade djupintervjuer med tio psykologer som arbetar i primärvården. Vår metod var "template analysis", och materialet kodades med hjälp av NUD*IST. Resultaten redovisades utifrån teman, som delades in i fyra huvudkategorier. Dessa var: Organisation, Patientfaktorer, Terapeutiska ramar och Arbetssätt. Informanterna arbetar utifrån egna eklektiska modeller och anpassar sig efter patienterna. De uppnår goda resultat trots begränsade resursramar. Ett problem är det stora behovet av psykologhjälp, då köerna växer. Det finns stora möjligheter att utveckla organisationen, och de största begränsningarna är bristande resurser.*

Uppsatsen finns nedladdningsbar på följande adress :

www.psy.gu.se/Personal/SvenCsv.htm

Johanna Levallius (johannalevallius@hotmail.com):

Samtalsterapi på vårdcentral – varför, hur och för vem?

Psykologexamensuppsats, Stockholm, Vårterminen 2006.

Approximately one third of all patients in primary care have a psychosocial component to their illness that requires adequate professional treatment. However, primary care is insufficiently prepared for these patients. The aim of this case-study was to evaluate a pilot project in primary care offering psychotherapy as a treatment alternative. The data collected includes 1) data from 352 referred patients regarding demographics, diagnosis, treatment duration and pre- and post health status, 2) a patient-satisfaction questionnaire and 3) interviews with six therapists and five medical doctors. The treated patients improved significantly and showed a high degree of satisfaction. Doctors and therapists agreed on the advantages of cooperation and of psychotherapy as a treatment alternative in the primary care setting.

Uppsatsen är nedladdningsbar från www.diva-portal.org, sök vidare på författarnamn.

Åsa Malmström (asa.malmstrom@bredband.net):

Psykolog på vårdcentral– yrkesroll, identitet och profession i jurisdiktionens gränsområde
Psykologexamensuppsats, Lund, 2005

I denna uppsats undersöks hur psykologens yrkesroll formas och utformas på vårdcentral. Det empiriska materialet utgörs av semistrukturerade intervjuer med fem psykologer på vårdcentral, deras verksamhetschefer samt en yrkesutvecklingskoordinator för psykologer inom primärvården. Med utgångspunkt i grounded theory har resultatet analyserats i termer av primärvårdspsykologi, professionell identitet och professionssociologi. Resultatet lyfter fram psykologernas bild av sin yrkesroll, deras upplevelse av relationer till andra i organisationen och till gränsfrågor. Slutsatsen är att psykologens yrkesroll på vårdcentralen befinner sig i jurisdiktionens gränsområde och innebär ett aktivt identitetsarbete, en komplex och dynamisk process i spänningsfältet mellan professionella identitetsideal och organisatorisk reglering.

.Uppsatsen finns nedladdningsbar från www.socbetbib.lu.se , klicka vidare till Xerxes.

Eva Marne, Elna Persson, Marie Selander & Lena Weirén (eva.marne@vgregion.se, elna.persson@vgregion.se, marie.selander@vgregion.se, lenaweiren@hotmail.com):

Psykolog på vårdcentral: Verksamhet och visioner. Rapport från Primärvården Göteborg, Maj 2004.

Psykologer på vårdcentral är en relativt ny företeelse i Sverige. Alltsedan 70-talet har det på spridda håll i landet förekommit öar av psykologtjänster på vårdcentral. Sedan 90-talet har professionen varit företräd på vårdcentraler i ökad omfattning men mest som tidsbegränsade projekt. Det har ibland funnits en kortsiktighet i beslut som rört projektens längd, fortsättning liksom vad gäller inrättandet av fasta tjänster. En förklaring till denna diskontinuitet handlar om att det tar tid att etablera nya professioner i en verksamhet. Professionen är antagligen relativt obekant i vårdcentralssammanhang för såväl beslutsfattare som verksamhet. Man känner inte till förutsättningarna för psykologers arbete på vårdcentral.

Syftet med vår rapport är att öka kunskapen, såväl hos primärvårdsorganisationen som hos politiker och tjänstemän, om vad psykologer kan bidra med för vårdcentralens patienter liksom för vårdcentralens verksamhet i stort. Göteborg har de senaste tio åren legat i framkanten av utvecklingen med psykologverksamhet på vårdcentral, något som uppmärksammats av övriga Sverige. Det vore värdefullt om denna goda utveckling kunde fortsätta. Stöd och resurser behövs. Idéer, kunskaper och erfarenheter finns.

Rapporten kan erhållas som pdf-fil: kontakta Lena Weirén (lenaweiren@hotmail.com).

Ulla Myhr (ulla.myhr@vgregion.se)

Psykologer i första linjen :Primärvårdspsykologernas arbetsförhållanden och psykosociala arbetsmiljö.En enkät- och intervjustudie. Specialistarbete i klinisk psykologi, godkänt 2007.

Primärvårdspsykologer, psykologer ”i första linjen”, är en växande grupp med inriktning på den ”tredje patienten”, dvs. den ungefärliga tredjedel av primärvårdens patienter som har behov av psykologisk hjälp. Detta kräver nytänkande både bland politiker, ledningsgrupper, läkare samt övrig sjukvårdspersonal. För psykologer innebär det ett nytt fält med förändrade arbetsmetoder av mer eklektisk karaktär för kortare insatser. Syftet med föreliggande arbete är att inventera totala antalet primärvårdspsykologer i Sverige, BVC /MHV undantagna, samt belysa arbetsuppgifter, arbets sätt, organisationstillhörighet och psykosocial arbetsmiljö. Inledningsvis berör jag olika projekt, tidigare studier samt bakgrunds information. Resultatdelen utgörs av 56 enkätsvar innehållande 37 variabler som bearbetats. Vidare har jag intervjuat sex primärvårdspsykologer från olika landsting angående yrkesrollen och arbetsmetoder / arbetsmodeller som komplement till enkäten och redovisar det som separat del efter enkätredovisningen .Trots mycket brister med stress, ensamhet, hög arbetsbelastning, otillfredsställande möten med läkarna ,oklara organisatoriska riktlinjer samt för lite variation i arbetet verkar de flesta vara nöjda arbeta i ”ett friskt självständigt pionjärarbete” med goda möjligheter till utveckling.

Nedladdningsbar från Psykologförbundets hemsida, direktadress :

<http://www.psykologforbundet.se/www/sp/hemsida.nsf/PagesByUNID/4F02642947BB1EA1C12570C0003608B7>

Elna Persson (elna.persson@vgregion.se):

Det efterfrågade samtalet. Psykolog vid Särö vårdcentral – projektutvärdering. Opublicerad rapport från Primärvården Kungsbacka, Landstinget Halland, 2000.)

Rapporten inleds med en hälsopolitisk och historisk bakgrund, för att sedan beskriva ett projekt med psykologmedverkan där en grupp patienter bedöms från remiss över behandlingsperiod hos psykolog, med bedömningar före och efter behandling, samt patientskattningar av psykologkontakten. Resultaten, som inkluderar läkarintervjuer, är mycket positiva. (SCn)

Elna Persson (elna.persson@vgregion.se), tillsammans med sjukgymnasten Pia Gustafsson: *Patienter med stressproblematik. Gruppbehandling i primärvården. Opublicerad rapport från Primärvården Kungsbacka, Landstinget Halland, ca 2001.*

Beskriver ett behandlingsprojekt med samarbete psykolog-sjukgymnast, innefattande 61 patienter. Två former av gruppbehandling utvärderas. bl a med hjälp av psykometrisk metodik. Behandlingseffekterna är mycket påtagliga. (SCn)